

Nordbanernes Postexpedition

POSTEN PÅ JERNVEGEN TIL TRONDHJEM 1880 - 1921

Ekspонатet viser påskrifter, stempler og øvrige kjennemerker som identifiserer og beskriver postbehandlingen på **NORDBANERNES POSTEXPEDITION** ombord i togene på strekningene Christiania - Hamar - Trondhjem og Hamar - Tretten - Otta - Dombås.

Samlingen gir eksempler på utviklingen av posttjenestene på følgende baner som tilsammen fra 8.11.1880 fremsto som **NORDBANERNES POSTEXPEDITION**:

Hoved-Jernbanen inkl. Mjøsfarten Eidsvold-Lillehammer fra 1854, Hamarbanen fra 1862, Rørosbanen fra 1877 og Hedmarksbanen Eidsvold-Hamar fra november 1880.

For helhetens skyld er vist eksempler på postbehandlingen med **PAKKMESTER/TOGPOST**-tjetneste på strekningene Kristiania/Oslo-Lillestrøm fra 1913 og Kristiania-Hamar fra 1920.

UTBYGGING AV BANESTREKNINGENE

Strekningene sto ferdig til følgende tider: Christiania-Eidsvold 1.9.1854, Eidsvold-Hamar 8.11.1880, Hamar-Elverum/Grundset 6.10.1862, Grundset-Rena/Aamot 23.10.1871, Rena-Koppang 16.12.1876, Koppang-Tynset-Røros 17.10.1877, Røros-Singsås 16.1.1877, Singsås-Støren 4.1.1876 og Støren-Trondhjem 5.8.1864. Hamar-Tretten 15.11.1894, Tretten-Otta 2.11.1896 og Otta-Dombås 6.12.1913.

INNHold:

RAMME I: HOVED-JERNBANEN OG DE FEM FØRSTE STEMPLENE T.1A-E

RAMME II: MJØSPOSTEN, T.7A-C OG NORDBANERNES TIL UTLANDET

RAMME III: RØROSBANEN, NATTHURTG-TOGET PÅ RØROSBANEN, HAMAR-BANEN OG HEDMARKSBANEN

RAMME IV: IV 323, HJELPESTEMPEL SL, HULLSTEMPEL, KRISTIANIA-HAMAR, PXP I OG PAKKMESTERTJENESTEN KR.ANIA-L.STRØM

RAMME V: PXP II OG T.29/30

RAMME VI: NORDBANERNES I GUDBRANDSDALEN

Nomenklatur i h.h.t. Maalstad. Jürgen Tiemer's: "KATALOG über die Stempel der Norwegischen Bahnpost"(1989) er i hovedsak benyttet til numrering av stempelenes.

Fra Anders Langangen's:"Norske postekspedisjoner på tog", en arkivstudie for tidsrommet 1878-1978 publisert i Frimerke Forum 1990/1993, er hentet datoer/detaljer i forbindelse med dato-stemplerne levering fra gravør, utsendelse fra Postintendanten, reparasjoner, innsending fra overordnet postkontor etter bruk o.l.



Nordbanernes Postexpedition

HOVED-JERNBANEN

INNBYDELSE TIL AKSJETEGNING - SEPTEMBER 1850

Nedenfor er et eksemplar av den opprinnelige innbydelsen til
"—Actietegning paa et Jernbaneanlæg mellem Christiania, Øieren og Mjøsen."
i det som fra 1.9.1854 skulle bli Hoved-Jernbanen.
Da den nødvendige private aksjekapital var skaffet tilveie, vedtok Stortinget
15.3.1851 å være med på en privat, normalsporet jernbane mellom Christiania
og Eidsvold.

124
Hr. Hans Kjer



Bulls

Drammen

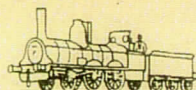
tem Christiania og Mjøsen. I Betragtning af dette Foretagendes store Betyg-
hed og usædvanlige Almeeninteresse tør vi holde os forvissede om, at De ei
alene undskylder os for den Uleilighed, vi herved forvoide Dem, men tillige, saa-
vidt det staaer i Deres Magt, vil virke til Subscriptionens Fremgang.

Man tør derefter bede sig Indbydelsen behageligst tilbagesendt til undertegnede
H. Gulbranson i Løbet af førstkommande November Maaned.

Christiania den 12^{de} Septbr. 1850.

H. Gulbranson
O. M. Hauget, F. H. Frølich

Ovenfor er vist helbrevet m/innbydelse fra "Jernbane-comiteen" og følgeskriv
datert 12.9.1850 til Hans Kjer i Drammen. Del av innbydelsen vises som kopi.



Nordbanernes Postexpedition

HOVEDJERNBANENS POSTEXPEDITION 1. 9. 1854 - 1. 7. 1885

Postbefordring med Hoved-Jernbanen kom i gang allerede ved den offisielle åpningen 1.9.1854 men det skulle gå nærmere 20 år før den "ambulerende postekspedisjonen" fikk sine to første stempler.

Etter at STRØMMEN stasjon - som landets første - hadde fått sitt jernbanepoståpneri 1.2.1855, fortsatte utbyggingen av posten med sirkulære nr. 8 fra Den Kongelige Norske Regjerings Departement for det Indre, av 24. september 1855:

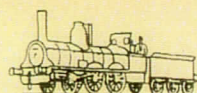
"Fra 20de d.M. ere Postaabnerier oprettede paa Jernbane-Stationerne Grorud, Lillestrømmen, Frogner, Kløften, Trøgstad, Dal og Eidsvoldsbakken i Agershuus

LILLESTRØMMEN - CHRISTIANIA HÅNSKREKET "JERNBANEN 19/4" 1858

Brev innlevert på toget til Christiania hvor ekspeditøren har annullert NK 4 med blekk-kryss og skrevet "Jernbanen 19/4" opp til høyre. Antas å være ENESTE kjente brev som garantert er sendt fra opprinnelige LILLESTRØMMEN stasjon på vestsiden av Nitelva. Brevet datert "Lillestrømmen 19. Apr. 1858" og av teksten fremgår: "— Nu skal jeg Reise med jernbanen til Strømmen, for—".



Enkelt brev fra poståpneriet på LILLESTRØMMEN stasjon. Dette poståpneriet var det minste og hadde kortest levetid: i virksomhet fra 20.9.1855 til 16.1.1856 da det ble nedlagt p.g.a "liten trafikk" i h.h.t. sirk. av 21.1.1856. Poståpneriet gjenopprettet 1.10.1870 på en ny stasjonen på den andre siden av Nitelva.



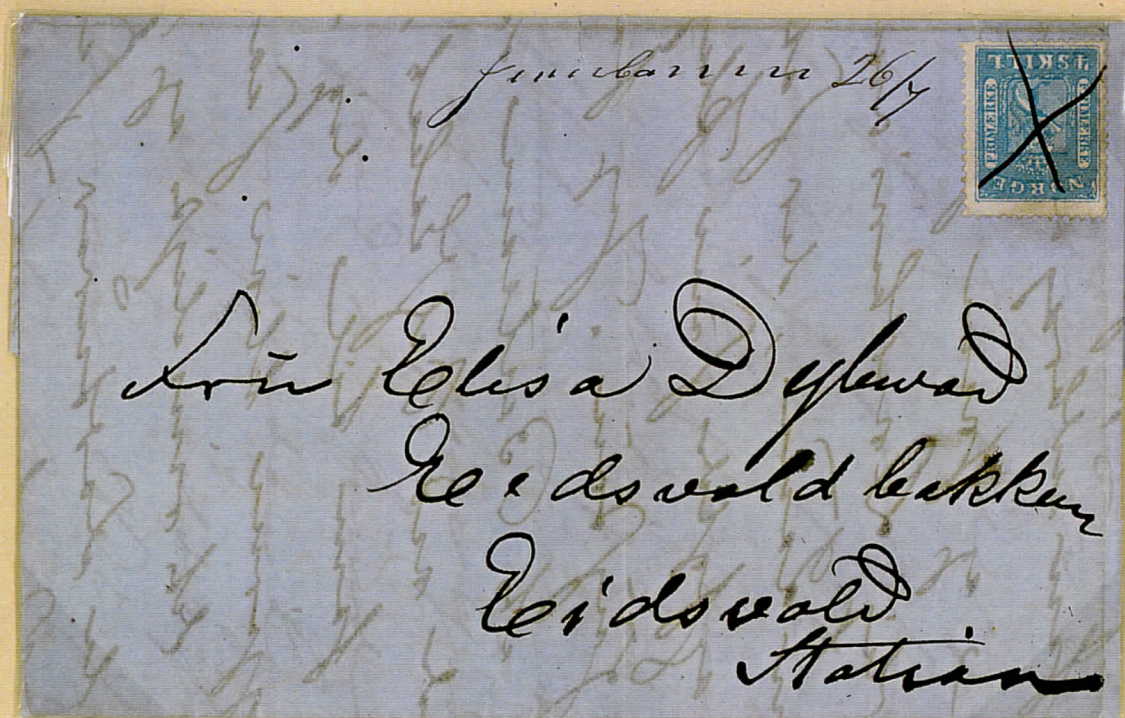
Nordbanernes Postexpedition

HOVEDJERNBANENS POSTEXPEDITION

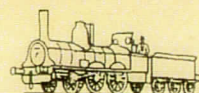
Etter at Hovedbanen ble åpnet frem til Eidsvold 1.9.1854 skulle et nytt poståpneri etableres på selve stasjonen den 20.9. 1855. Navnet var **Eidsvoldsbakken** og poståpneriet skulle erstatte det gamle som lå i hovedruten landevegen Christiania - Trondhjem. Jernbanepoståpneriet ble muligens ikke tatt i bruk før etter 28.1.1856, da det gamle iflg. sirkulære ble nedlagt denne datoen.

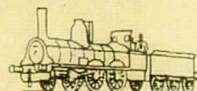
"Jernbanen 26/7" CHRISTIANIA - EIDSVOLDSBAKKEN STATION 1864

Et privat brev m/NK 8 levert direkte på toget i Christiania og transportert den opprinnelige strekningen for Norges første jernbane til Eidsvoldsbakken. Ekspeditøren i postekspedisjonen ombord har håndskrevet "Jernbanen 26/7" og blekkanullert frimerket. Begge deler i h.h.t. instruks



Inntil 2 stk. stempler "HOVEDJERNB:POSTEXP:" ble levert 25.6.1874, var penn og blekk redskapene for postekspeditør-ene for å gjøre de nødvendige arbeidsoperasjoner postalt sett: dato for behandling samt håndskrevet "Hovedjernbanen" i de forskjelligste forkortelser og variasjoner på brevforsiden: **Jernbanen, Jernbn., Hovedjernb., HJernb.** osv. Frimerket skulle annulleres med et kryss i h.h.t. Circ. av 29.7.1856. Publikum kunne levere sin post direkte til post-ekspeditøren ombord eller legge brevet i postkupeens brev-kasse.





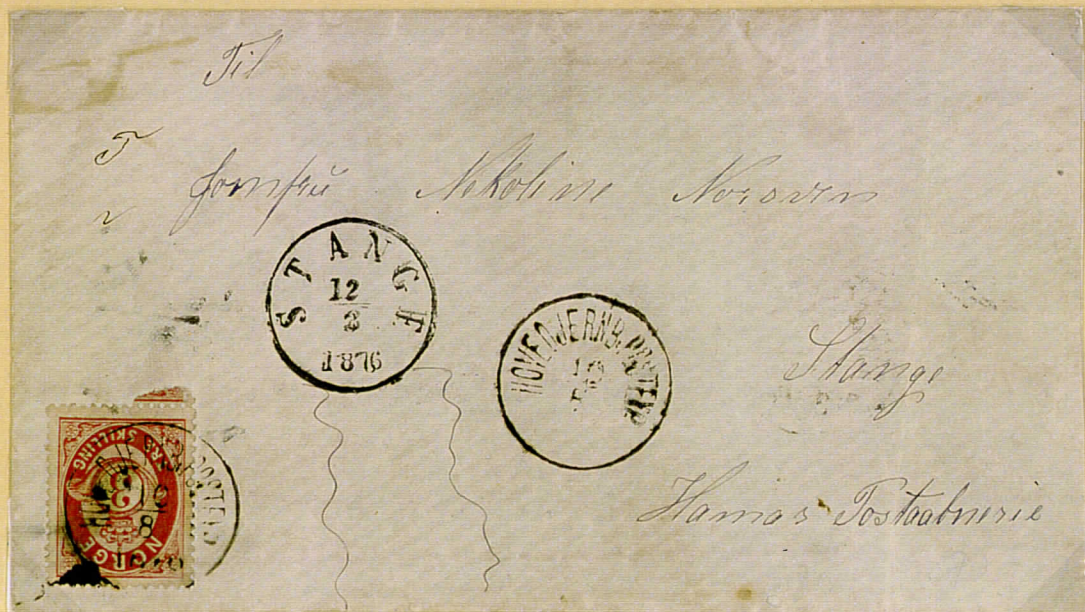
Nordbanernes Postexpedition

"HOVEDJERNB:POSTEXP:" 1876 MED BÅT ELLER BANE?

BREV SOM KAN HA GÅTT MED HOVED-JERNBANEN, MJØSPOSTEN, HAMARBANEN ELLER EN
KOMBINASJON 10.8.1876

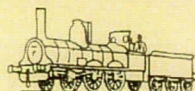
Brev til jomfru Nikoline Nordsven som bodde på Ottestad. Andre kjente brev til samme person viser at hun var "lærerinne". Adressert til "Stange Hamar Postaabnerie" og blitt innlevert direkte til postekspedisjonen på tog eller båt. KAN være levert direkte på Hoved-Jernbanen mellom Christiania og Eidsvold, på Hamarbanen mellom Grundset og Hamar eller ett av Mjøsdampskibene. 3sk NK 18 har ombord i postekspedisjonen blitt annullert den 10.8.1876 med HOVEDJERNB:POSTEXP: T.1A og sidestemplet.

STANGE 12.8. på forsiden er nok dato for utlevering/videreforsendelse. Mye tyder på at brevet IKKE har vært innom Hamar - det ville i så fall blitt stemplet der - og derfor ikke kommet med Hamarbanen. Da Stange lå på Hedmarksbanen og denne først sto ferdig i 1880, ankom brevet IKKE Stange pr. jernbane slik at Hedmarksbanen er utelukket.



UT FRA ANALYSEN OVENFOR KAN BREVET HA KOMMET FRA

- 1: Toten-siden med Mjøsposten og blitt lagt av på Gillund brygge og bragt til Stange poståpneri.
- 2: Det kan være kommet med sydgående Mjøsdampskip fra f.eks. Lillehammer og lagt av på nevnte brygge.
- 3: Det kan være levert direkte til postekspedisjonen på Hoved-Jernbanen og sendt med Mjøsposten nordover fra Eidsvold eller
- 4: Det kan ha gått landeveien langs Mjøsa fra Eidsvold til Stange.



Nordbanernes Postexpedition

"DÅPSATTESTEN"

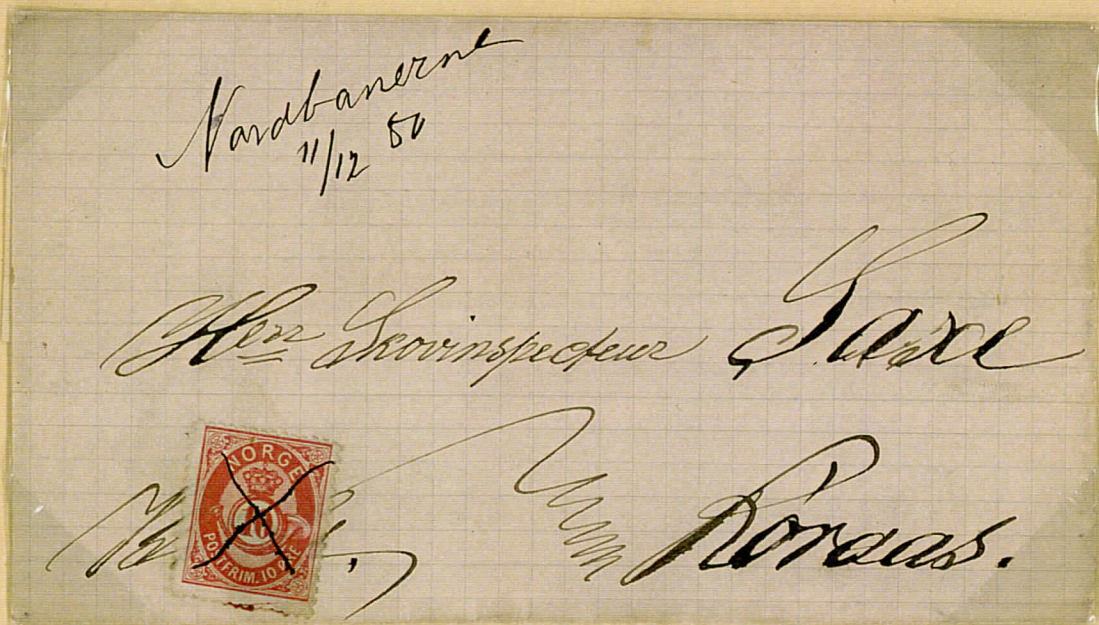
Iflg. Circ. Nr.24/1880 av 2.11.: "Fra og Med 8 d.M. vil der paa den hele Jernbanestrekning mellem Christiania og Thronhjem blive underholdt et Omkarteringskontor under Navn av "**Nordbanernes Postexpedition**", hvilken altsaa foruden den nuværende Røraasjernbanens postexpedition Distikt vil omfatte Strækningen Christiania-Hamar.

Omkarteringskontoret ble betjent av 8 postekspeditører. **Søndre Distrikt:** Anton Nicolaus Kaara Corneliussen, Strøm, Formand Johan Gustav Syvertsen og Ludvig Syvertsen. **Nordre Distrikt:** Hieronymus Hjørring Brager, Ivar Martini Fløistad, Ludvig Peters og Tellef Thomasson. Disse 8 postekspeditører hadde 5 stempler tigjengelig: 3.12.1880 levere gravør Throndsen 3 stk. to-ringsstempler m/bjelke og 17.12.1880 ytterligere 2 stk. alle med teksten **NORDBANERNES POSTEXP.**

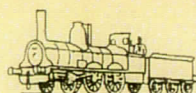
HÅNSKREVET "Nordbanerne 11/12 80"

Inntil de første stemplene ble levert til postekspedisjonen - T 1A-E, var instruksen å benytte samme behandlingspraksis man kjente fra de øvrige postekspedisjonene: med penn og blekk ble dato for behandling, samt ekspedisjonsnavnet skrevet på brevforsiden.

Frimerket - NK 25I - er annullert med et kryss i h.h.t. Circ. av 29.7.1856. Publikum kunne levere sin post direkte til postekspeditøren ombord eller legge brevet i postkupeens brev-kasse.



Enkeltvektig brev fra ukjent sted til skoginspektør Saxe på Røros. Levert direkte på toget 11.12.1880. Dette brevet er det tidligst kjente som er behandlet på den nyopprettede **NORDBANERNES POSTEXPEDITION**. Derfor kalt postekspedisjonens **DÅPSATTEST**.



Nordbanernes Postexpedition

DE FEM FØRSTE STEMPLENE T. 1A-E

NORDBANERNES POSTEXPEDITION var en realitet 8.11.1880 gjennom åpningen av den eneste strekningen som manglet på en gjennomgående banelinje mellom Christiania og Trondhjem, nemlig EIDSVOLD-HAMAR som ble kalt **HEDMARKS-BANEN**.

Til å behandle posten på ekspedisjonen ble ansatt 8 ekspeditører og de hadde 5 stempler TL - to-rings m/bjelke **T.1A-E** - til disposisjon. Tre av stemplene ble levert fra gravør Ivar Throndsen på Kongsberg 3.12.1880 og to stk. 17.12.

Langangen bekrefter også at 5 bjelkestempler ble levert og at ett av dem i 1896 ble påsatt 0 og I - T.8 - som betydde ekspedisjon nr. 1.

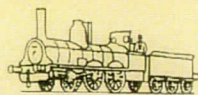
CHRISTIANIA-RØROS MED T.1A-E PÅ NK 41 1885

Besøksadvis m/NK 41 levert direkte på toget 16.10.1885 og behandlet ombord i NORDBANERNES POSTEXPEDITION. **T.1A-E** benyttet som annulleringsstempel og sidestempel.



TIEMER'S KATALOGISERING AV BJELKESTEMPLENE T.1A-E

Jeg føler betydelig usikkerhet i forhold til Tiemer's katalogisering av de fem første stemplene etter å ha studert mer enn to hundre av dem. Det er derfor ikke mulig å "GÅ GOD FOR" den inndeling Tiemer legger opp til i sin katalog - selv om det er et utmerket utgangspunkt for videre bearbeiding. Variasjonene på oppgitte kriterier har vist seg å være til dels betydelige fra avtrykk til avtrykk - og jeg velger derfor konsekvent å bruke en samlebetegnelse i hele eksponatet på det enkelte stempel av denne typen: **T.1A-E**.



Nordbanernes Postexpedition

DE FEM FØRSTE STEMPLENE T1A-E TIDL. KJENTE 12.12.1880

Tre av de fem første stemplene ble levert fra gravør Ivar Throndsen på Kongsberg 3.12.1880 og to stk. 17.12. s.å.

PORTOFRIIT BANCOREV M/KR. 97.06, SEGL "KRISTIANIA POSTCONTOR"/
"CHRISTIANIA FATTIGCOMMISSION" OG STEMPLET T.1A-4 12.12.1880

På Stange tydeligvis utlevert til feil person som har laget påskriften:
"Aabnet av mig ved en feiltagelse 15/12 N.N."

Forsendelsen stemplet vel en måned etter åpningen av NORDBANERNES POST-
EXPEDITION og kun 9 dager etter at de tre første stemplene ble levert fra
gravør

Nauko Kr. 97, 06

*SP 1/2 Til Aabnet af mig ved
en feiltagelse 15/12 N.N.*
Fattigcommission

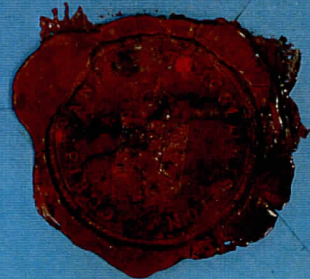
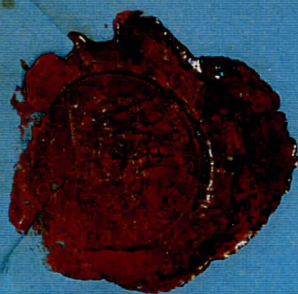
Portofri Sag

*for Chr. F. Heggrope
W. H. Olsen
sp. F. Heggrope*



Stange

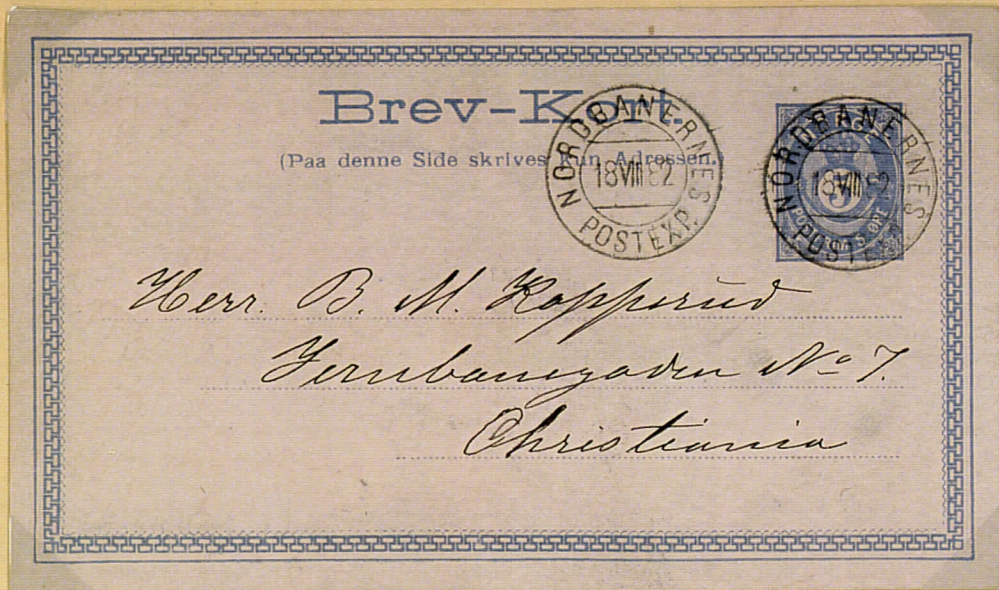
per Hamre



Nordbanernes Postexpedition

DE FEM FØRSTE STEMPLENE

FRA LILLESTRØM 5 ØRES BREV-KORT M/T.1A-E TIL CHRISTIANIA 1882



"TRIPPEL-BREV" FRA LILLEHAMMER VIA HAMAR TIL RENA 1884

Fornyeelse av Vexel-Obligation fra Lillehammer Sparebank benyttet som brev-omslag for en rekke obligasjoner frankert m/tre-stripe røde ti-øringer som er annullert med hullstempel HL LILLEHAMMER 19.11.1884 sendt til Hamar. I Hamar omadressert til Rena og 21.11. innlevert på Nordbanernes hvor postekspeditøren har datostemplet forsendelsen m/T.1A-E og lagt den av på Rena



Nordbanernes Postexpedition

DE FEM FØRSTE STEMPLENE

Av og til dukker det opp "spesielle" objekter som det er ønskelig "å finne mer ut av". I dette tilfellet gjelder det både forsendelsen som sådann og også "historien bak brevet".

BANCO-BREV FRA TOLGEN TIL RØROS

"UVANLIG" POSTBEHANDLET BÅDE FØR OG ETTER INNLEVERING PÅ TOGET 1883

Pengeforsendelse kr. 50.- til Røros fra handelsmann B. Stengel - lakksegl på baksiden - levert inn på Tolgen poståpneri hvor 2 stk. NK 38 er satt på og blekkanullert. Stemplet I TOLGEN var på dette tidspunktet i daglig bruk. **Ingen påtegninger tyder på ordinær pengebrev-behandling.**

Levert postekspedisjonen på nordgående tog hvor kun de allerede blekkanullerte frimerkene er overstemplet med T.1A-E og sidestemplet med samme. Grunnen til denne "lettevinte" postbehandlingen kan være at både avsender Stengel på Tolgen og mottager Engzelius&Søn på Røros var betydelige handelshus med et vesentlig antall forsendelser og i tillegg var de nære forretningsforbindelser. Jeg vil anta at dette er et lokalt fenomen



LAKKSEGL PÅ BAKSIDEN AV BANCO-BREVET "B. STENGEL"

Jeg benyttet Internett, søkte på navnet og fant frem til en etterkommer av "Bertram Martin Leigh Stengel" som kunne fortelle at B. Stengel først var betjent hos firmaet M. Engzelius&Sønn på Røros. Bygdeboka TOLGEN utgitt i 1908 forteller: "B. Stengel har siden jernbanens komme i 1877 drevet en stor handelsforretning—" og videre "—til aaret 1888, da handelsmand B. Stengel overtok Tolgens postaabneri, først som konstituert og fra 1ste januar 1889 som fast ansat postaabner—". B. Stengel kjøpte Hytteskrivergården på Tolgen og i den gården lå poståpneriet.



Nordbanernes Postexpedition

DE FEM FØRSTE STEMPLENE

T.1A-E PÅ UNDERFRANKERT "KASSEBREV" TIL DANMARK 1883

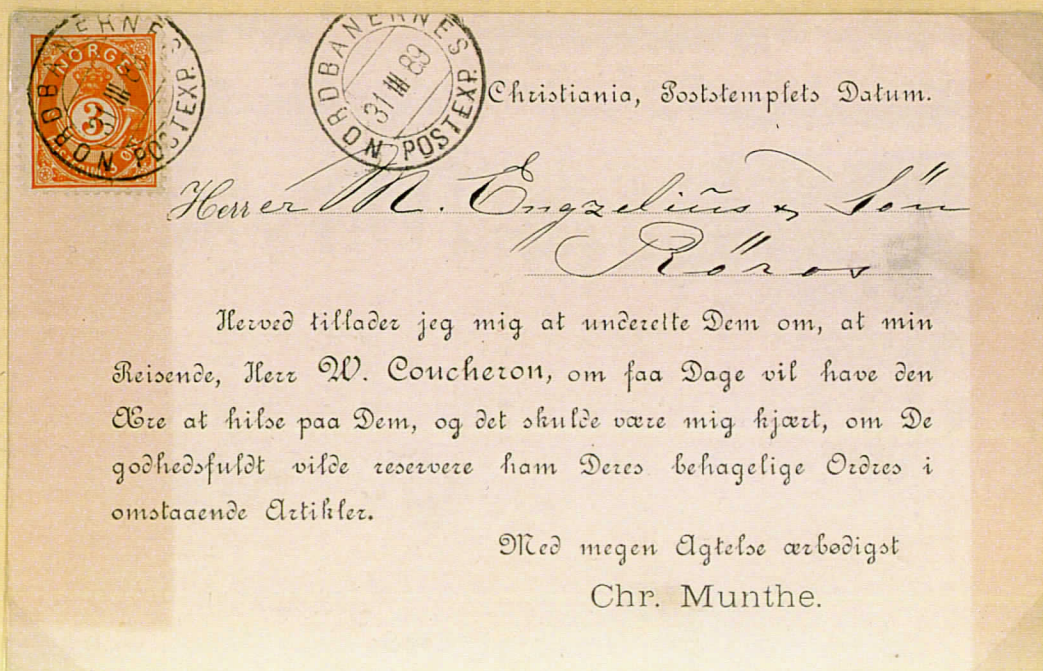
Enkelt brev m/10 øre til København lagt direkte i togekspedisjonens brevkasse. Taksten til Danmark var 12 øre.

Postekspeditøren har annullert frimerket med T.1A-E og med blåkritt skrevet "Kassebrev" for å vise at han ikke hadde mulighet til å innkreve manglende porto. Rødkritt "4" øre er manglende 2 øre X 2 som skal innkreves samt "T"/TAXE - det internasjonale symbol for å vise at "straffe-porto" er ilagt



BESØKSADVIS MED "NORDBANERNES POSTEXP." PÅ NK 51IIa 1889

Levert direkte på toget i Christiania 31.3.1889 og stemplet ombord i togets postekspedisjon med T.1A-E. Lagt av på Røros



Nordbanernes Postexpedition

DE FEM FØRSTE STEMPLENE

Ved etableringen av NORDBANERNES POSTEXPEDITION fantes et praktisk problem: banestrekningen hadde NORMALSPOR frem til Hamar men var SMALSPORET derfra og nordover.

Trykksaken til ordføreren i Tolgen reffererer innlegg i Morgenbladet og Dagbladet som tar for seg spørsmålet om "Jernbanens Ildsfarlighet" kunne knyttes til spor-bredden på banen

"LOKALT" BREV-KORT FRA RENA TIL ØXNA M/ T.1A-E 1885



"Trykte sager" FRA CHRISTIANIA TIL TOLGEN M/T1A-E 7.5.1882

"— at vore smalsporede baner ikke yde samme Grad af Sikkerhed mod Antændelse av Skov som vore normalsporede—"

Til Ordføreren i Tolgen Herred Tolgen

Om Faren for Antændelse af Skov ved vore smalsporede Jernbaner.

(Separataftryk af „Morgenbladet“ og „Dagbladet“.)

I. „Morgenbladet“ for 28de Marts 1882 og „Dagbladet“ for 30te Marts 1882.



Nordbanernes Postexpedition

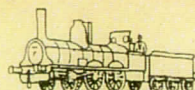
DE FEM FØRSTE STEMPLENE

"RETUR-BREV" PÅ TRONDHJEMSBANEN T.1A-E 1902

Enkelt brev m/innhold datert Trondhjem 15.5. til Horg mellom Hovin og Lundamo. Levert direkte på toget 17.2. og stemplet **NORDBANERNES POSTEXP. T.1A-E**. Lagt av på Hovin stasjon **HOVIN I GULDAL**. Adressen forandret til Lundemo og 18.5. ankomststemplet **LUNDEMO**. Her har brevet fått blekkpåskriftene: "**Adresaten er reist til Amerika**" på baksiden og "**Retur**" på forsiden. Returnert med toget til Trondhjem samme dag, "**TUR 1**"-stempelet og levert avsenderen. Hele postbehandlingen i løpet av ett døgn!



Den såkalte **TRONDHJEMSBANEN** åpnet 5.8.1864 og gikk mellom Støren og Trondhjem - etter Hoved-Jernbanen 1854 og Hamarbanen 1862 den eldste strekningen på Nordbanernes.

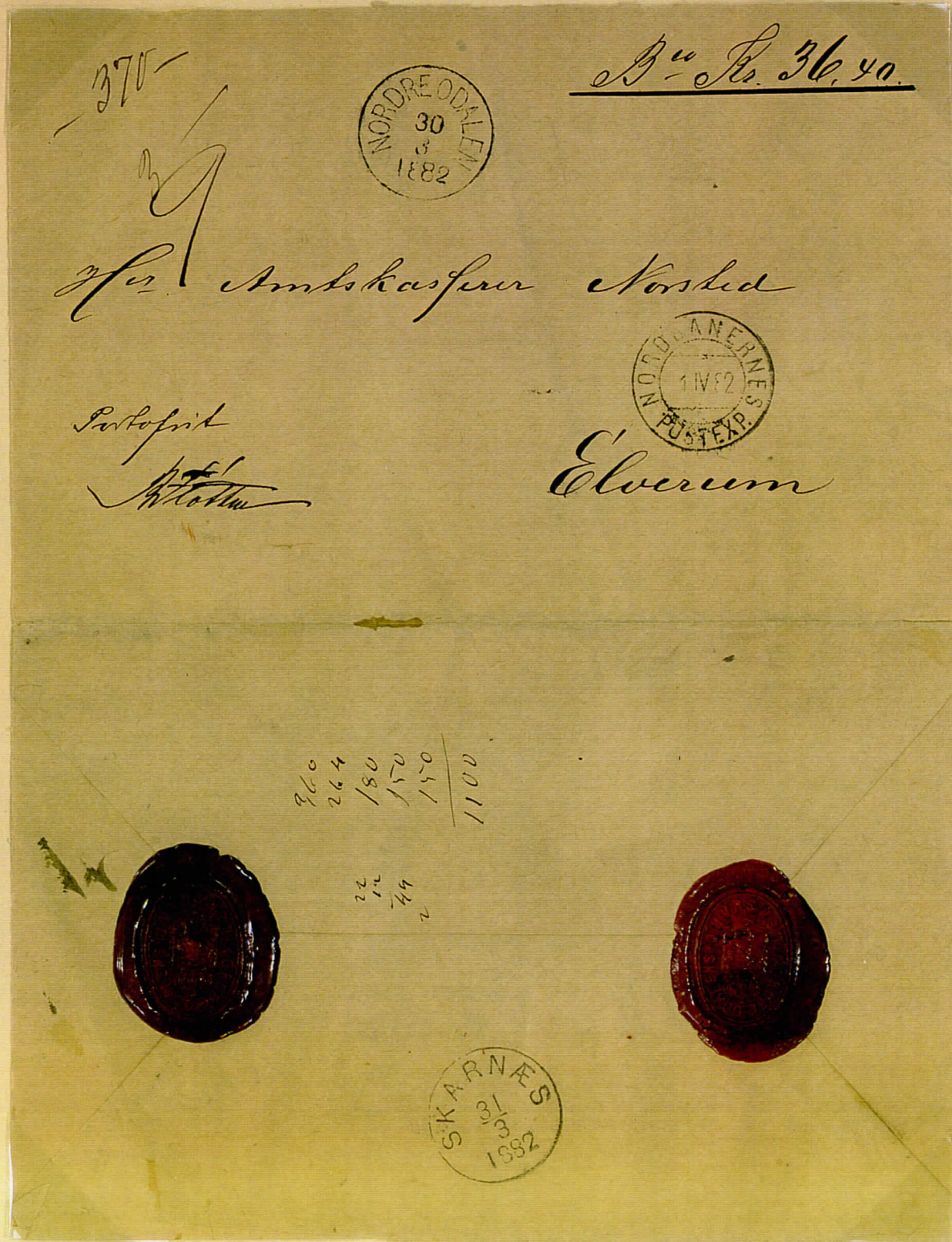


Nordbanernes Postexpedition

DE FEM FØRSTE STEMPLENE

PORTOFRIIT BANCO-BREV KR. 36,40
NORDRE ODALEN-ELVERUM M/NORDBANERNES T.1A-E 1882

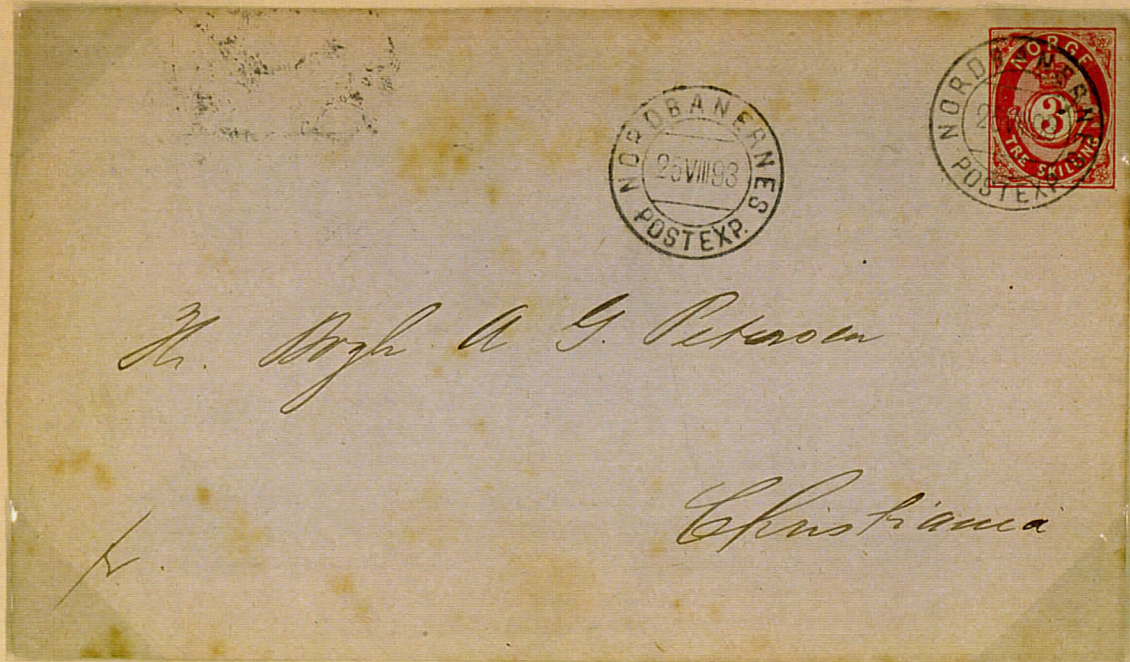
Fra "NORDRE ODALENS LENSMAND"-lakksegl-på Sand 30.3. til Elverum. Levert på NORDRE ODALEN poståpneri 30.3. og sendt til SKARNÆS 31.3. og videre med postruta til Eidsvold på Hovedbanen. Brevet er innlevert på togets postekspedisjon, stemplet NORDBANERNES POSTEXP. 1.4. m/T.1A-E og lagt av i Elverum. Banco-brevet er kartert på NORDRE ODALEN, SKARNÆS og NORDBANERNES



Nordbanernes Postexpedition

DE FEM FØRSTE STEMPLENE

3 SK HELSAKS-KONVOLUTT M/"NORDBANERNES POSTEXP." T. 1A-E 26.8.1893



"LOKALT KORSBAND" M/NORDBANERNES POSTEXPEDITION 1888

Korsbånd med NK 51 levert den 20.6. direkte på toget i Lillestrøm og lagt av på neste stasjon Leirsund. I mellomtiden har postekspeditøren annullert frimerket med NORDBANERNES POSTEXP. T. 1A-E.

Fra Godtemplarlogen "Concordia" i Lillestrøm som ønsker å gjøre ordfører Leganger i Skedsmo kjent med at "Logen aabner sin Basar i Lokalet St. Hans-dagen Kl. 2 Efterm. og holdes aaben til Kl. 10 Aften. Kl. 7 Efterm. holder Hr. Sognepræst Ottesen Foredrag. Til Avexling vil Logens Sang-forening af-synge endel Numre. Søndag 10 Øre Entre. Om Hverdage ingen Entre. Lillestrøm de 18de Juni 1888. Comiteen."

